



#DVIskaidro "Personas datu apstrāde žurnālistikas vajadzībām"

Publicēts: 30.04.2021.

[Jaunumi](#)



Ņemot vērā pieaugošo tehnoloģiju attīstību un sociālo mediju lomu sabiedrības ikdienā, paust viedokli par kādu konkrētu jautājumu un iesaistīties diskusijā par sabiedrībā aktuāliem tematiem ir kļuvis pavisam vienkārši, pat neizejot no savas dzīvesvietas. Inspekcija sniedz skaidrojumu par tiesisko regulējumu personas datu apstrādei, ja vēlaties tos izmantot sabiedrības informēšanas nolūkā, vai, ja Jūsu dati izmantoti ar nolūku vērst uzmanību uz kādu sabiedrībā aktuālu tematu.

Normatīvie akti nosaka, ka apstrādāt datus žurnālistikas vajadzībām, ja tas tiek darīts ar mērķi publicēt informāciju, kas skar sabiedrības intereses, var būt likumīgi. Būtiskākais nosacījums, kas ņemams vērā, ir samērīgums starp personas tiesībām uz datu aizsardzību un sabiedrības tiesībām sekot līdzi tai nozīmīgiem notikumiem.

Lai veiktu samērīguma izvērtējumu tiesību uz vārda brīvību un tiesību uz personas datu aizsardzību sabalansēšanai, pirms publikācijas tā jāizvērtē, ņemot vērā sekojošo:

pienesums diskusijai par sabiedriski nozīmīgiem notikumiem un vai tā ir kāda svarīga sabiedrības interese

personas atpazīstamība sabiedrībā, kā arī publikācijas mērķis un saturs;



personas iepriekš veiktās darbības un rīcība pirms publikācijas atspoguļošanas presē (apstākļi, ka personas attēls un tam pievienotā informācija ir jau iepriekš tikusi publicēta presē);

informācijas iegūšanas metodes un atspoguļotās informācijas patiesums un ticamība;

publikācijas forma un sekas, kas personai ir iestājušās pēc tās publicēšanas.

Piemērs - drīkst

Raidījuma, kura temats ir demonstrēt veiksmīgas sporta komandas sagaidīšanu pēc uzvaras turnīrā, filmējot publisku vietu, tiek nofilmēti arī dažu īpaši aktīvu sagaidītāju tuvplāni. Redzot sižetu, personas nav apmierinātas ar to atspoguļojumu, kā arī to, ka to darba devējs ievēroja, ka tā vietā, lai mājās ārstētu galvassāpes, personas pauda savu sajūsmu par iemīļotās komandas panākumiem. Tā kā minētās personas nebija devušas piekrišanu sava attēla publicēšanai sižetā, personas vēlas panākt sižeta dzēšanu.

Vai personai šajā gadījumā ir tiesības vērsties pie medija ar lūgumu dzēst savu attēlu no sižeta un, vai kadru, kuros persona redzama, ietveršana sižetā bija likumīga?  

Piemērā norādītajā gadījumā ziņu sižets atspoguļoja masu pasākumu – svinības par ievērojamai sabiedrības daļai nozīmīgu panākumu, kas norisinājās publiskajā telpā. Notikums (komandas panākums) tika plaši atspoguļots medijos, ziņu raksti tika aktīvi lasīti.

Lai arī persona nebija plašākai sabiedrībai atpazīstama, tomēr gan ar izskatu, gan uzvedību bija saistāma ar citiem sagaidītājiem, raksturojot fanu kopumu kā tādu.

Informācija sižetam tika iegūta atklātā veidā, publiskā telpā, kamera netika slēpta. Brīdī, kad persona tika filmēta, tā nepauda negatīvu attieksmi, gluži pretēji tās ķermeņa valoda un izturēšanās liecināja, ka tā apzinās, ka tiek filmēta (iepozēja).


Lai arī personai publikācijas rezultātā iestājušās negatīvas sekas, tomēr tās ar publikāciju saistītas netiešā veidā un tādu iestāšanās publiskotājiem nebija iespējams paredzēt. Tāpat publikācijas veids un saturs neveidoja personas tēlu, bet atspoguļoja tās uzvedību.

Līdz ar to konkrētajā gadījumā informācijas publiskotājs var publicēt iegūtos ierakstus un atsaukties uz Fizisko personu datu apstrādes likuma 32.panta otro daļu, norādot, ka šī apstrāde īstenota vārda brīvības ietvaros un piemērot žurnālistikas vajadzībām piemērojamos izņēmumos.

Savukārt, lai arī persona var lūgt publicētājam savus datus dzēst, tomēr konkrētajā gadījumā publicētājam šāda pienākuma nav.

Piemērs - nedrīkst

Raidījuma, kura temats ir atspoguļot apreibinošo vielu lietošanu pandēmijas laikā starp kādas konkrētas pašvaldības iedzīvotājiem. Sižetā pēc statistikas datu analīzes ietverta ilgstoša aina ar kādu pašvaldības iedzīvotāju. Redzot sižetu, iedzīvotājs nav apmierināts ar iespaidu, kāds var rasties pēc sižeta noskatīšanās, jo iedzīvotājs pats apreibinošās vielas nelieto un nekad nav lietojis, savukārt sižeta temats un šī iedzīvotāja atspoguļojums liek domāt, ka tieši viņam ar apreibināšanos ir problēma. Tā kā iedzīvotājs iepriekš nebija piekritis sava attēla publicēšanai sižetā, persona vēlas panākt sižeta dzēšanu vai modificēšanu.

Vai personai šajā gadījumā ir tiesības vērsties pie medija ar lūgumu dzēst savu attēlu no sižeta un, vai kadru, kuros persona redzama, ietveršana sižetā bija likumīga? 

Piemērā norādītajā gadījumā ziņu sižets atspoguļo informāciju par sabiedrībā aktuālu tematu – sabiedrībai ir būtiski vērtēt pandēmijas ietekmes sociālos procesus. Sižetā izmantoti kadri, tai skaitā kadri, kuros redzams iedzīvotājs, kas iegūti no publiskās telpas.

Persona nav plašākai sabiedrībai atpazīstama, ar sižetā ietverto kadru palīdzību tā būs atpazīstama pašvaldības, par kuru ir sižets iedzīvotājiem, personas paziņām. Nav izslēgts, ka personu vēlāk ar sižetu saistīs arī citas personas, kas sižetu noskatījušās.

Informācija sižetam tika iegūta slēptā veidā, lai arī filmēta tika publiskā telpa, tomēr, lai nodrošinātu maksimālu autentiskumu, kamera tika slēpta un persona varēja neapzināties, ka tā tiek filmēta.

Personas atspoguļojums sižetā radījis kaitējumu tās tēlam, radot iespaidu, ka persona nespēj atturēties no apreibinošo vielu lietošanas. Pēc sižeta personu vairākas reizes apturējusi un pārbaudījusi policija, lai pārliecinātos, ka tā nesēžas pie stūres apreibinošo vielu ietekmē. Arī no darba kolēģiem personai ir jāuzklausa izsmējīgas piezīmes par tās problēmām. Šajā gadījumā informācijas publiskotājs varēja un tam vajadzēja paredzēt, ka informācijas publiskošana konkrētā veidā var radīt negatīvu ietekmi uz personu. Publikācijas veids un saturs veidoja skatītāju priekšstatu par konkrētu personu, kā ilustrāciju problēmai, par kuru tika veidots sižets.


Līdz ar to konkrētajā gadījumā informācijas publiskotājs nevar publicēt iegūtos ierakstus. Kaut arī varētu uzskatīt, ka sižets pēc būtības veikts vārda brīvības ietvaros, tomēr personas atspoguļojums un tās tēla ietveršana sižetā bez personas ziņas pārkāpj Vispārīgās datu aizsardzības regulas 5.panta nosacījumus (šajā gadījumā 5.panta 1.punkta a) un c) apakšpunktus).

Savukārt personai ir tiesības lūgt mainīt sižetu un pieprasīt, lai tiek pēc iespējas ierobežota pieeja sižetam, kurā persona atspoguļota sev nepieņemamā veidā.

Piemērs – piekrišana

Fiziska persona, aktīva sociālo tīklu izmantotāja, kas papildus saziņai ar draugiem un tuviniekiem sociālos tīklus izmanto, lai apspriestu vispārējus, visu sabiedrību skarošus jautājumus, lielveikalā ievēro māmiņu, kura palīdz saviem bērniem pēc konfekšu iegādes ievietot ziedojumu kastītē izdoto atlikumu. Konfektes iegādātas acīmredzami par bērnu kabatas naudu (redzama krājkasīte). Notiekošo persona slepus nofilmē un vēlāk ievieto savā sociālo tīklu publiskajā profilā bez saskaņošanas ar māmiņu, lai rosinātu sabiedrības diskusiju par labestību un stādītu jauno ģimeni kā paraugu pareizai rīcībai. Raksta tēma ir pozitīva un jaunajai ģimenei glaimojoša.

Tomēr sižeta galvenā varone ar šādu rīcību nav apmierināta – 1. tā audzināta, ka labdarībai jābūt anonīmai un šādi tā mēģina audzināt arī savu bērnu; 2. pēc notikušā daži paziņas un arī tuvinieki nelūgti sākuši izteikt komentārus par viņas materiālo stāvokli; 3. persona pati nelabprāt izmanto sociālos tīklus un apzināti izvairās no savu attēlu nonākšanas tajos bēdīgas pagātnes pieredzes dēļ

Vai personai šajā gadījumā ir tiesības vērsties pie publicētāja ar lūgumu dzēst savu attēlu no sižeta un, vai kadru, kuros persona redzama, ietveršana sižetā bija likumīga? 



Piemērā norādītajā gadījumā tiek veikts mēģinājums uzrunāt sabiedriski nozīmīgu tematu – labdarība un rūpes par līdzcilvēkiem. Materiāls filmēts publiskajā telpā. Vienlaikus sižets nav neatņemami saistīts ar apspriežamo tēmu, tas kalpo tikai kā ilustratīvs rīks, lai parādītu iespējamu pieeju filmētāja apzinātam sabiedrības attieksmi skarošam jautājumam. Filmētājam bija iespējams šo sabiedrībai aktuālo tēmu ilustrēt arī citiem līdzekļiem.

Persona nav plašākai sabiedrībai atpazīstama, ar sižetā ietverto kadru palīdzību tā ir atpazīstama personas paziņām. Nav izslēgts, ka personu vēlāk ar sižetu saistīs arī citas personas, kas sižetu noskatījušās.

Informācija sižetam tika iegūta slēptā veidā, lai arī filmēta tika publiskā telpa, tomēr kamera tika slēpta un persona varēja neapzināties, ka tā tiek filmēta. Šajā gadījumā tālākos secinājumus nemainītu tas, ka kamera būtu personai redzama.

Personas atspoguļojums sižetā ir glaimojošs un nerada paredzamas negatīvas sekas. Tomēr jāņem vērā, ka filmētājam bija iespēja vērsties pie personas, lai noskaidrotu tās viedokli par publicēšanu, šajā gadījumā personas viedoklis – piekrišana – ir izšķirīgs, jo pats ziedošanas fakts, kas tika nofilmēts nav sabiedriskās diskusijas būtiskais elements, tas ir tikai palīg līdzeklis, kas tiek izmantots, lai labāk ilustrētu apspriežamo jautājumu.

Līdz ar to konkrētajā gadījumā informācijas publiskotājs nevar publicēt iegūtos ierakstus. Kaut arī varētu uzskatīt, ka sižets pēc būtības veikts vārda brīvības ietvaros, tomēr personas atspoguļojums un tās tēla ietveršana sižetā bez personas ziņas pārkāpj Vispārīgās datu aizsardzības regulas 5.panta nosacījumus (šajā gadījumā 5.panta 1.punkta a) un c) apakšpunktus).

Savukārt personai ir tiesības lūgt mainīt sižetu un pieprasīt, lai tiek pēc iespējas ierobežota pieeja sižetam, kurā persona atspoguļota sev nepieņemamā veidā.

Analizējot, kāda informācija ir, bet kāda informācija nav publicējama žurnālistikas vajadzībām, ir nepieciešams rūpīgi vērtēt, kāds ir publiskošanas nolūks un kāda būs publikācijas ietekme uz personu, kuru iekļaujam publikācijā. Personas datus (īpaši gadījumos, kad ietekme uz personu ir paredzama drīzāk negatīva) drīkst publicēt tikai, kad publikācijas nolūks bez konkrētas personas pieminēšanas, to identificējot un atklājot par to informāciju, nav sasniedzams.

Attēla avots:pixabay.com

<https://www.dvi.gov.lv/lv/jaunums/dviskaidro-personas-datu-apstrade-zurnalistikas-vajadzibam>